

Skipulagsstofnun
b.t. Jóns Smára Jónssonar
Borgartún 7b
105 Reykjavík

Akureyri, 8. janúar 2021
UST202011-152/Í.M.J.
08.12.00

Mat á umhverfisáhrifum – frummatsskýrsla – sjókvíaeldi í Seyðisfirði á vegum Fiskeldis Austfjarða hf.

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar sem barst þann 16. nóvember sl. þar sem óskað er eftir umsögn Umhverfisstofnunar um frummatsskýrslu ofangreindrar framkvæmdar.

Framkvæmdarlýsing

Fiskeldi Austfjarða hf. (hér eftir nefnt rekstraraðili) áformar uppbyggingu sjókvíaeldis á laxi í Seyðisfirði í Múlaþingi. Um er að ræða áform um eldi þar sem lífmassi er að hámarki 10.000 tonn hverju sinni á fjórum eldissvæðum, í Selstaðavík, Sörlastaðavík, Skálanesbót og við Háubakka. Fram kemur í frummatsskýrslu að tvö eldissvæði verði í notkun hverju sinni og eitt í hvíld auk þess sem eldissvæðið að Háubökkum verður til vara ef aðstæður á öðrum svæðum breytast. Á hverjum tíma verða í notkun 24 eldiskvíar, á tveimur svæðum. Hver kví verður með 50 metra þvermál og fram kemur að búnaður verði í samræmi við NS9415 staðla. Samkvæmt útsetningaráætlun verða árlega sett út 1,7 milljónir 100-500 gr. laxaseiða og er eldistími hvernar kynslóðar áætlaður um 24 mánuðir.

Rekstraraðili hefur tvö starfsleyfi í gildi fyrir samtals 400 tonna ársframleiðslu við Háubakka og Sörlastaðavík sem gilda bæði til ársins 2026. Fram kemur í eftirlitsskýrslum Umhverfisstofnunar með starfseminni að hún hafi í raun aldrei verið starfrækt og ekki hefur verið gefið út rekstrarleyfi Matvælastofnunar fyrir eldinu.

Rekstraraðili rekur samtals 20.800 tonna sjókvíaeldi á laxi í Berufirði og Fáskrúðsfirði auk þess að taka þátt í rekstri tveggja seiðaeldisstöðva og fiskvinnslunni Búlandstindi við Djúpavog. Þar að auki hefur rekstraraðili áform um 7.000 tonna sjókvíaeldi á laxi í Stöðvarfirði. Fram kemur í frummatsskýrslu að rekstraraðili hafi AquaGAP umhverfisvottun á allri framleiðslu og vinnslu fyrirtækisins.

Umhverfisstofnun veitti umsögn um tillögu að matsáætlun framkvæmdarinnar þann 6. október 2016. Fram kemur í frummatsskýrslu að Skipulagsstofnun hafi samþykkt tvö frávik frá tillögu að matsáætlun. Annars vegar hefur eldissvæðum fjölgað úr tveimur í

fjögur en ný svæði eru við Selstaðavík og Skálanesbót. Þá hefur svæðið við Selstaðavík verið stækkað og lagðir fram tveir valkostir um útfærslu svæðisins við Háubakka. Hins vegar hefur útsetningaráætlun eldisins verið breytt þar sem gert er ráð fyrir nýju eldissvæðunum. Í nýrri útsetningaráætlun er árlegur fjöldi seiða 1,7 milljónir en var 2,5 milljónir í upphaflegri matsáætlun.

Mat á umhverfisáhrifum

Að mati Umhverfisstofnunar eru helstu umhverfisáhrif eldisins, uppsöfnun lífrænna efna á sjávarbotni undir og við kvíarnar. Ákvæði um mengunarvarnir og hvíld í starfsleyfi Umhverfisstofnunar og kröfur í vöktunaráætlun taka m.a. til uppsöfnunar lífrænna efna undir eldiskvíum og koma til með að draga úr áhrifunum að einhverju leyti. Þá tekur stofnunin afstöðu til áhrifa á eftirtalda umhverfisþætti: ástand sjávar, botndýralíf og lífríki fjöru, fuglalíf, verndarsvæði og áhrif á landslag og ásjúnd fjarðarins.

Samkvæmt áhættumati Hafrannsóknarstofnunar á erfðablöndun er leyfilegt að ala að hámarki 6.500 tonn af frjóum laxi í firðinum hverju sinni. Rekstraraðili hyggst ala 6.500 tonn af frjóum laxi og 3.500 tonn af geldlaxi í samræmi við burðarþolsmat fjarðarins. Í frummatsskýrslu kýs rekstraraðili að byggja matið á 10.000 tona eldi á frjóum laxi og gerir því fyrirvara um að áhættumat fyrir Seyðisfjörð gæti breyst í framtíðinni. Í 4. mgr. 6. gr. a. fiskeldislaga nr. 71/2008 er mælt fyrir um að rekstrarleyfi og starfsleyfi skuli samrýmast staðfestu áhættumati erfðablöndunar. Umhverfisstofnun mun því við gerð starfsleyfis miða við það áhættumat sem er í gildi hverju sinni og samstillta starfsleyfisskilyrði við skilyrði í rekstrarleyfi Matvælastofnunar.

Umhverfisstofnun setur fram eftirfarandi athugasemdir og ábendingar við umfjöllun frummatsskýrslu:

Ástand sjávar

Í frummatsskýrslu er vísað í mælingar Hafrannsóknarstofnunar sem gerðar voru í tengslum við burðarþolsmat stofnunarinnar fyrir Seyðisfjörð. Þar kemur fram að meðalstraumur í firðinum er veikur, hringrás sjávar er hæg og endurnýjunartími um 10-11 sólarhringar (bls. 44). Auk þess er tekið fram að súrefnismælingar bendi til þess að fjörðurinn sé síður viðkvæmur fyrir lífrænu álagi (bls. 59). Fram kemur að súrefnisinnihald og hitastig verði vaktað með sírita og sjávarsýni og botnssýni tekin reglulega í samræmi við vöktunaráætlun. Þá verða eldissvæði hvíld að jafnaði í 12 mánuði milli kynslóða og ávallt a.m.k. 90 daga í samræmi við reglugerð 540/2020 um fiskeldi. Umhverfisstofnun bendir á að í starfsleyfi stofnunarinnar fyrir starfseminni mun verða ákvæði þess efnis að Umhverfisstofnun geti einhliða frestað útsetningu seiða, bendi niðurstöður vöktunar til þess að umhverfisaðstæður séu óhagstæðar á eldissvæði að mati stofnunarinnar.

Umhverfisstofnun bendir á lög um stjórn vatnamála nr. 36/2011 og að þau vatnshlot sem framleiðslan fer fram hafa vatnshlotanúmerin 102-1322-C Seyðisfjörður og 102-1368 C Seyðisfjörður ytri. Vatnshlotið 102-1322-C Seyðisfjörður er skjólsælt vatnshlot þar sem búast má við frekari áhrifum uppsöfnunar næringarefna en utar í firðinum. Meðal álagsþátta á vatnshlotið er skólpfráveita þéttbýlis Seyðisfjarða auk fráveitu fiskvinnslu og fiskimjölsverksmiðju. Umhverfisstofnun telur að fjallað þurfi um áhrif uppsöfnunar næringarefna frá eldinu á vatnshlotin. Auk þess telur stofnunin að fjalla þurfi um samlegðaráhrif lífræns álags frá eldinu og annars álags á vatnshlotin. Við ákvörðun á tíðni

eftirlits Umhverfisstofnunar með starfsskyldri starfsemi er stuðst við áhættumat sem tekur meðal annars til þess hvort vatnshlot séu skjólsæl eða opin.

Samkvæmt reglugerð nr. 535/2011 um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun, sem vísað er til í frummatsskýrslu, skulu vatnshlot vera í mjög góðu eða góðu vistfræðilegu ástandi. Ef vatnshlot samræmast ekki umhverfismarkmiðum þá skal grípa til aðgerða til þess að ná betra ástandi skv. lögum um stjórn vatnamála. Í vöktunaráætlun fyrirtækisins þarf að gera ráð fyrir því að þeir gæðapættir sem unnið er með til að meta vistfræðilegt ástand séu vaktaðir. Sjá má yfirlit yfir þá gæðapætti í drögum að vatnaáætlun fyrir Ísland sem nú er í kynningu, bls 24.¹

Umhverfisstofnun bendir á að reikniaðferð sem sett er fram fyrir uppleystan fosfór (DOP) í töflu 7 er ekki í samræmi við þæ aðferðir sem stofnunin styðst við vegna losunar næringarefna. Breytistuðullinn er 0,26 en ekki 0,21 en um er að ræða villu í formúlu sem hefur verið leiðrétt. Umhverfisstofnun telur nauðsynlegt að útreikningar frummatsskýrslu séu leiðrétt í samræmi við þetta. Stofnunin getur útvegað rekstraraðila upplýsingar og leiðsögn um útreikninga sé þess óskað. Byggt á þeim upplýsingum sem tilgreindar eru í frummatsskýrslu um samsetningu fódurs og fódurstuðul telur Umhverfisstofnun ólíklegt að losun næringarefna frá eldinu fari yfir þau mörk sem stofnunin setur í starfsleyfi fyrir sjókvíald.

Í umfjöllun frummatsskýrslu um valkosti kemur fram að sérfóður þurfi við eldi á ófrjóum laxi og að munur sé í samsetningu þess og fódurs fyrir frjóan lax (bls. 28). Umhverfisstofnun telur að í frummatsskýrslu þurfi að koma skýrt fram hvort magn næringarefna sem losað er í umhverfi sé mismunandi milli eldis á frjóum og ófrjóum laxi þar sem umhverfismat gerir ráð fyrir frjóum laxi en rekstraraðili hyggst ala að hluta til ófrjóan lax í firðinum í samræmi við áhættumat Hafrannsóknarstofnunar.

Niðurstaða frummatsskýrslu er að áhrif losunar næringarefna verði talsvert neikvæð undir kvíum en óveruleg annars staðar í firðinum. Umhverfisstofnun tekur undir niðurstöðu frummatsskýrslu um að áhrif framkvæmdar á ástand sjávar kunni að verða talsvert neikvæð á eldissvæðinu og telur að fjalla þurfi í endanlegri matsskýrslu um áhrif eldisins á hvort vatnshlot fyrir sig. Stofnunin telur að uppsöfnun næringarefna kunni að verða meiri í innra vatnshlotinu (102-1322-C Seyðisfjörður) en því ytra (102-1368 C Seyðisfjörður ytri) og að áhrif uppsöfnunar næringarefna kunni að verða neikvæð í innra vatnshlotinu. Þó telur stofnunin að með nægri hvíld eldissvæða byggðri á niðurstöðum vöktunar í rauntíma verði áhrifin afturkræf.

Botndýralíf og fjara

Í frummatsskýrslu er fjallað um grunnástandsrannsóknir. Fram kemur að klóþangsfjara er ríkjandi í fjörunni við Háubakka og Sörlastaðavík og tekið fram að hún hefur hátt verndargildi samkvæmt vistgerðaflokkun Náttúrufræðistofnunar Íslands.

Fram kemur í frummatsskýrslu að eldissvæði verði að jafnaði hvíld í 12 mánuði milli kynslóða og að hvíldartími verði að lágmarki 90 dagar í samræmi við reglugerð nr. 540/2020 um fiskeldi. Vísað er til staðalsins NS 9410 þar sem svæði verða metin hvort þau séu hæf til útsetningar eða ekki þar sem ekki liggja fyrir viðmið um það hér á landi.

¹ http://vatn.is/library/sida/haf-og-vatn/Vatna%3a1%3a6flun%202022-2027_DR%3a96G.pdf

Að mati Umhverfisstofnunar er mjög jákvætt að horft sé til þessa staðals þegar svæði eru metin og þá ákvarðanir teknar um hvort svæði sé í nógu góðu standi til útsetningar. Umhverfisstofnun bendir á að í starfsleyfi stofnunarinnar fyrir starfseminni mun verða ákvæði þess efnis að Umhverfisstofnun geti einhliða frestað útsetningu seiða, bendi niðurstöður vöktunar til þess að umhverfisaðstæður séu óhagstæðar á eldissvæði að mati stofnunarinnar. Umhverfisstofnun bendir á að botndýralíf (botnþörungur og botnlægir hryggleysingjar) er meðal þeirra gæðapátta sem notaðir eru við mat á vistfræðilegu ástandi vatnshlota. Upplýsingar um gæðapætti og viðmiðunaraðstæður strandsjávarvatnshlota má finna í skýrslu Hafrannsóknarstofnunar þess efnis ásamt viðaukum hennar².

Niðurstaða frummatsskýrslu er að áhrif framkvæmdar verði talsvert neikvæð á botndýralíf á áhrifasvæði eldisins en óveruleg annars staðar m.a. í fjörum, þá kemur fram að áhrifin séu afturkræf og gangi til baka með hvíld svæðisins milli kynslóða. Umhverfisstofnun tekur undir niðurstöðu frummatsskýrslu um að áhrif framkvæmdar á botndýralíf verði talsvert neikvæð á áhrifasvæði eldisins en að með þeim mótvægisáðgerðum sem fjallað er um í frummatsskýrslu verði áhrifin afturkræf. Umhverfisstofnun vísar athugasemdir sínar hér að ofan um lög um stjórn vatnamála nr. 36/2011 og reglugerð nr. 535/2011 um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun. Stofnunin ítrekar að samkvæmt reglugerðinni skulu vatnshlot vera í mjög góðu eða góðu vistfræðilegu ástandi. Mikilvægt er að fylgst verði með vistfræðilegu ástandi vatnshlotanna í gegnum vöktun.

Ásýnd og landslag

Að mati Umhverfisstofnunar mun sú starfsemi sem fyrirhuguð er í Seyðisfirði breyta ásýnd og upplifun fólks af svæðinu þar sem kvíar verða sjáanlegar víða í firðinum. Sérstaklega mun eldissvæðið við Háubakka verða áberandi í þéttbýli fjarðarins komi til notkunar þess. Fram kemur í frummatsskýrslu að öll áhrif kvíanna á landslag og ásýnd fjarða eru afturkræf og að í heildina verði áhrifin talsvert neikvæð (bls. 121). Umhverfisstofnun tekur undir það sem fram kemur í skýrslu að áhrif fyrirhugaðrar framkvæmdar kunni að verða talsvert neikvæð á ásýnd fjarðarins og telur mikilvægt að leitast sé eftir því að lágmarka sjónræn áhrif.

Fuglalíf

Fram kemur í frummatsskýrslu ekki var gerð sérstök athugun á fuglalífi í tengslum við mat á umhverfisáhrifum en gerð var samantekt sem unnin var af fuglafræðingi á vegum Náttúrustofu Austurlands fyrir framkvæmdaraðila. Um er að ræða skrásetningu á þeim fuglum sem sáust á svæðinu. Tekið er fram í tilkynningarskýrslu að við Seyðisfjörð er Skálanesbjarg sem er á skrá Náttúrufræðistofnunar Íslands yfir mikilvæg fuglasvæði en ekki sé talið líklegt að fiskeldið hafi áhrif á fuglalíf þar svo fjarri bjarginu (bls 4). Umhverfisstofnun bendir á að samantekt Náttúrustofu Austurlands byggir á fyrri áætlunum fyrirtækisins um eldisvæði að Háubökkum og Sörlastaðavík áður en eldissvæðin að Selstaðavík og Skálanesbót bættust við. Umhverfisstofnun telur að þar sem eldissvæðið við Skálanesbót er í um 2-3 kílómetra fjarlægð frá Skálanesbjargi kunni

² <https://ust.is/library/Skrar/Atvinnulif/Haf-og-vatn/G%C3%A6%C3%B0a%C3%BE%C3%A6ttir%20og%20vi%C3%B0mi%C3%B0%20strandsj%C3%A1varvatnshlota%202019.pdf>

eldið að hafa áhrif á fuglalíf þar. Aukið staðbundið fæðuframboð getur haft áhrif á dreifingu fugla á svæðinu. Stofnunin telur mikilvægt að fylgst sé með áhrifum eldisins á fuglalíf Skálanesbjargs og Seyðisfjarðar í heild.

Niðurstaða skýrslunnar er að áhrif framkvæmdar á fuglalíf verði óveruleg til talsvert jákvæð á áhrifasvæði framkvæmdar og óveruleg í Seyðisfirði sem heild (bls. 106). Umhverfisstofnun telur óvissu gæta um áhrif framkvæmdar á fuglalíf í Seyðisfirði og að fjalla þurfi um áhrif eldisstöðva við Selstaðavík og Skálanesbót á fuglalíf Skálanesbjargs. Breyting á dreifingu tiltekinnar fuglategunda, s.s. máva, geti haft áhrif á aðrar fuglategundir, s.s. æðarfugls.

Annað

Endurnýting úrgangs: Slóg fer í mjölvinnslu hjá Arctic Protein og dauðfiskur kvarnaður og meltur í maurusýru sem er selt til Lýsis hf. sem notar í sínar afurðir. Í undantekningartilfellum er lífrænn úrgangur urðaður í Höfn á Hornafirði (bls 24). Umhverfisstofnun telur jákvætt að dauðfiskur og slóg sé nýtt sem hráefni í stað förgunar.

Valkostir og staðsetning: Valkostagreining frummatsskýrslu er ítarleg og tekur m.a. til ræktunar á frjóum laxi og geldlaxi auk þess sem gerður er samanburður á landeldi og opnum og lokuðum sjókvíum. Tilgreindir eru tveir kostir á útfærslu eldissvæðis við Háubakka. Umhverfisstofnun telur mikilvægt að innan eldissvæða sé nægt rými til þess að flytja kvíar og finna þeim besta staðsetningu m.t.t. dreifingar úrgangs og vatnsgæða.

Náttúruvá: Fram kemur í kafla 2.5.5 að lítil hætta er talin af náttúruvá í Seyðisfirði. Tekið er fram að fiskeldi stafi ekki hætta af skriðum eða snjóflóðum. Umhverfisstofnun bendir á tilgreint eldissvæði við Háubakka liggur nærri skilgreindu snjóflóðahættusvæði í Aðalskipulagi Seyðisfjarðar. Samkvæmt ofanflóðakortasjá Veðurstofu Íslands hafa fallið snjóflóð í sjó við vesturenda fyrirhugaðs eldissvæðis við Háubakka. Umhverfisstofnun telur að ofanflóð gætu skaðað fiska og eldisbúnað sem gæti valdið neikvæðum áhrifum á umhverfi. Stofnunin telur óvissu gæta um áhrif ofanflóða á starfsemina og telur æskilegt að fjallað sé um áhrif þeirra og mótvægisáðgerðir rekstraraðila þeim tengdum í endanlegri matsskýrslu framkvæmdar.

Umhverfisvottun: Fram kemur í frummatsskýrslu að rekstraraðili sé með AquaGAP umhverfisvottun á eldi og vinnslu félagsins. Umhverfisstofnun telur að fjalla ætti með ítarlegri hætti í frummatsskýrslu um umfang og eðli vottunarinnar og hvaða hluta starfseminnar hún nær til.

Nótarpokar eldiskvíar: Í kafla 3.2 um eldiskvíar og búnað er tekið fram að ekki verði notast við nótarpoka með koparauðugum efnum til gróðurvarna heldur verði kvíarnar háþrýstipvegnaðar. Umhverfisstofnun bendir á að gera grein fyrir þeim valkosti ef slíkt staða kemur upp að notkun koparauðgaðra nótarpoka sé nauðsyn enda hefur þróunin verið í þá átt eftir reynslu eldisaðila. Að mati Umhverfisstofnunar þarf þá að fjalla um það í matsskýrslu og jafnframt að gera grein fyrir því í vöktunaráætlun rekstraraðila.

Niðurlag

Umhverfisstofnun hefur metið áform framkvæmdaraðila og telur áhrif sjókvíaeldis Fiskeldis Austfjarða í Seyðisfirði á umhverfisþætti, eins og þeim er lýst í frummatsskýrslu, vera eftirfarandi:

Ástand sjávar: Að áhrifin verði talsvert neikvæð innan eldissvæða og kunni að verða neikvæð í innra vatnshloti Seyðisfjarðar (102-1322-C Seyðisfjörður) en að áhrifin verði

afturkræf með nægri hvíld eldissvæða milli kynslóða byggða á niðurstöðum vöktunar í rauntíma.

Botndýralíf og fjara: Að áhrifin á botndýralíf verði talsvert neikvæð innan eldissvæða og kunni að verða neikvæð í innra vatnshloti fjarðarins en áhrifin verði afturkræf með nægri hvíld eldissvæða milli kynslóða byggða á niðurstöðum vöktunar í rauntíma.

Ásýnd og landslag: Að áhrifin verði talsvert neikvæð á ásýnd fjarðarins.

Fuglalíf: Að óvissu gæti um áhrif framkvæmdar á fuglalíf Seyðisfjarðar.

Umhverfisstofnun dregur fram eftirfarandi þætti sem fjalla ætti betur um í matsskýrslu framkvæmdar:

- Leiðréttá útreikninga á losun næringarefna frá eldinu.
- Áhrif á vistfræðilegt ástand vatnshlota Seyðisfjarðar.
- Samlegðaráhrif framkvæmdar og annarrar losunar á vatnshlot Seyðisfjarðar.
- Losun næringarefna frá eldi á geldlaxi.
- Áhrif á fuglalíf Skálanesbjargs og Seyðisfjarðar í heild.
- Áhrif ofanflóða í sjó á eldissvæðin og mótvægisáðgerðir.
- Umfang og eðli AquaGAP umhverfissvottunar.
- Áhrif mögulegrar notkunar á koparauðguðum nótarpokum og vöktun þeim tengdum.

Virðingarfyllst

Ísak Már Jóhannesson
sérfræðingur

Steinar Rafn Beck Baldursson
sérfræðingur